

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ

STATE POLICY OF ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC PROVIDING INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE AGRICULTURAL SECTOR IN UKRAINE

У статті досліджено теоретико-методологічні підходи до формування державної політики інноваційного розвитку аграрного сектору в Україні та її організаційно-економічного забезпечення. Визначена важлива роль держави у функціонуванні аграрного ринку та підтримці його інноваційно-інфраструктурної складової. Ідентифіковані інституційні умови, які необхідно врахувати при реалізації державної політики організаційно-економічного забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору: кон'юнктура світового ринку аграрної продукції та продовольства; рівень внутрідержавного споживання та ціни на готовий продукт; інфраструктурно-обслуговуюча складова та її функціональні можливості й стан; регіональні особливості аграрного виробництва та сільських формувань; інноваційно-інвестиційна складова розвитку аграрного виробництва на селі та ін. Запропоновані організаційно-економічні детермінанти державної політики забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору в Україні. Обґрунтована необхідність та напрями удосконалення механізму реалізації державної політики організаційно-економічного забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору.

Ключові слова: аграрний сектор, інноваційний розвиток, державна політика, організаційно-економічне забезпечення, аграрний ринок, механізм.

В статье исследованы теоретико-методологические подходы к формированию государственной политики инновационного развития аграрного сектора в Украине и ее организационно-экономического обеспечения. Определена важная роль государства в функционировании аграрного рынка и поддержке его инновационно-инфраструктурной составляющей. Идентифицированы институциональные условия, которые необходимо учитывать при реализации государственной политики организационно-экономического обеспечения инновационного развития аграрного сектора: конъюнктура мирового рынка аграрной продукции и продовольствия; уровень внутрисоциального потребления и цены на готовый

продукт; инфраструктурно-обслуживающая составляющая и ее функциональные возможности и состояние; региональные особенности аграрного производства и сельских формирований; инновационно-инвестиционная составляющая развития аграрного производства на селе и др. Предложенные организационно-экономические детерминанты государственной политики обеспечения инновационного развития аграрного сектора в Украине. Обоснована необходимость и направления совершенствования механизма реализации государственной политики организационно-экономического обеспечения инновационного развития аграрного сектора.

Ключевые слова: аграрный сектор, инновационное развитие, государственная политика, организационно-экономическое обеспечение, аграрный рынок, механизм.

The article deals with theoretical and methodological approaches to the formation of the state policy of innovative development of the agrarian sector in Ukraine and its organizational and economic provision. The role of the state in functioning of the agrarian market and support of its innovation and infrastructure component are determined. Identified institutional conditions that need to be taken into account when implementing the state policy of organizational and economic provision of innovative development of the agrarian sector: the state of the world market of agrarian products and foodstuffs; the level of domestic consumption and the price of the finished product; Infrastructure-servicing component and its functional capabilities and status; regional peculiarities of agrarian production and rural formations; innovative-investment component of the development of agrarian production in the countryside, etc. Organizational and economic determinants of the state policy of providing innovative development of the agrarian sector in Ukraine are proposed. The necessity and directions of improvement of the mechanism of realization of the state policy of organizational and economic provision of innovative development of the agrarian sector are substantiated.

Key words: agrarian sector, innovation development, state policy, organizational and economic provision, agrarian market, mechanism.

УДК 351:338.432

Шестаковська Т.Л.
к. екон. н., провідний науковий співробітник
Чернігівський національний технологічний університет

Постановка проблеми. В Україні на сучасному етапі розвитку, коли загальний каркас інституційних трансформацій в аграрному секторі, щодо реалізації державної політики розвитку аграрного ринку практично завершений, набуло актуальності питання підвищення ефективності, стабілізації механізмів організаційно-економічного забезпечення. Ефективне функціонування вітчизняного аграрного сектору безпосередньо залежить від державної

політики організаційно-економічного забезпечення його інноваційного розвитку та його компонент. Удосконалення функціональної організації, раціоналізація та оптимізація видової структури, запровадження соціально відповідального виробництва, конкурентоспроможність на світових ринках та можливість протистояти викликам глобалізованого суспільства перебуває у безпосередній залежності від обґрунтування, розробки та реалізації дер-

жавної стратегії організаційно-економічного забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розробку науково-методологічних положень та практичних аспектів щодо функціонування державної політики інноваційного розвитку аграрного сектору зробили такі вчені: В. Андрійчук, Л. Березіна, Н. Бондарчук, О. Дяченко, Ю. Лузан, І. Лукінов, М. Малік, Г. Мостовий, В. Юрчишин та інші. Низка питань, пов'язаних з дослідженням проблем організаційно-економічного забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору представлена у роботах таких учених, як: І. Балабанов, Р. Бойко, Н. Бутенко, К. Ілляшенко, П. Микитюк, Т. Мостенська, В. Полуянов, О. Шпикуляк та інші відомі учені.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на широке висвітлення особливостей реалізації державної політики інноваційного розвитку аграрного сектору у вітчизняній та світовій літературі, вивчення теоретико-методологічного, методичного і практичного характеру організаційно-економічного забезпечення з точки зору державного управління перебуває на початковій стадії й потребує подальшого дослідження та розв'язання.

Метою статті є розгляд методологічних підходів до визначення напрямів удосконалення державної політики організаційно-економічного забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору в сучасних глобалізаційних умовах.

Виклад основного матеріалу. Господарська реформа для вітчизняного аграрного сектору означає трансформацію відносин власності, становлення ринкових форм виробництва, запровадження конкурентних методів оцінки результатів праці тощо. На особливу увагу заслуговують сільськогосподарські підприємства, які визнані ринком такими, що дозволяють зреалізувати інтереси різних груп учасників, залежно від позицій в ієрархічних рівнях й статусних конструкціях відношень до власності.

Результатом державної політики забезпечення розвитку аграрного сектору є формування різнопланових за інституційно-правовими ознаками формувань (товариства, приватні підприємства, фермерські господарства, тощо). Вітчизняна агроекономічна наука дає різноаспектну оцінку стану й ефектам організаційно-структурних змін в системі галузевої господарської структури, однак ми хочемо показати його у ролі механізму реалізації державної політики організаційно-еконо-

мічного забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору [1].

Результатом функціонування сучасного механізму державної політики забезпечення розвитку аграрного сектору та його підсистем є: перехід від адміністративно-командної системи розвитку виробничих формувань, до ринкової – на базі колгоспів і радгоспів були створені підприємницькі структури різних організаційно-правових форм; зміна суспільно-економічного устрою; радикальне переформатування системи регулювання господарських відносин; закріплення нової системи виробничих відносин з визнанням рівноправності усіх форм власності і господарювання; активізація приватної ініціативи [2].

Звертаючи увагу на сукупність різних механізмів державної політики у рамках інтегрованої системи організаційно-економічного забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору, ми припускаємо, що сам по собі процес всеосяжний, і у рамках відповідного, конкретного механізму складно знайти достатній теоретико-методологічний і практичний інструментарій для його ефективної реалізації. Тим паче, сукупність завдань такого дослідження доцільно згрупувати до формування саме організаційно-економічного забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору.

Державна політика забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору у контексті розбудови дієвої системи його управління, повинно здійснюватися в напрямі забезпечення стратегічної стабільності. Загальний кінцевий результат функціонування суб'єктів аграрного сектору, орієнтований на перспективу, передбачає стабільність національної продовольчої безпеки та стабільне утримання конкурентних позицій на глобальному ринку. Аграрний сектор при цьому розглядається як функціональна підсистема аграрного ринку, пов'язана зі створенням аграрних благ [3-4].

Конструкція визначеного механізму формування та реалізації державної політики організаційно-економічного забезпечення інноваційного розвитку зорієнтована на необхідність включення сукупності особливостей аграрного сектору, а саме: недоформованість інститутів ринку, транзитивність ринкового середовища їх нестабільність; нерозвиненість соціальної інфраструктури; відсутність реального захисту прав власності на майно, та результати виробничої діяльності; суттєва важливість аграрного сектору для життєзабезпечення суспільства; відсутність у суб'єктів аграрного сектору необхідних можливостей впливати на відповідні умови й процес виробництва;

суттєва залежність від природних умов, що формують природне інституційне середовище в господарюванні (природні особливості на певній території); ресурси аграрного сектору представлені відповідними мікроорганізмами, тваринами, рослинами; короткостроковість зберігання виробленої продукції і обмеженість терміну виробничих процесів; складність в соціальній структурі виробництва; тривалість у відновленні та обмеженість у просторі такого виробничого ресурсу як землі [5].

Саме тому інноваційний розвиток аграрного сектору як об'єкт державної політики, особлива система щодо формування відповідного механізму у контексті дотримання обов'язковості врахування вище представлених особливостей, що спонукатиме до досягнення необхідного рівня розвитку. Одним із першочергових завдань щодо врегулювання стратегічного організаційно-економічного забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору є оптимально-ефективне використання головного ресурсу – землі. Законодавчо і організаційно-функціонально слід сформувати такі умови, за яких земля як основний засіб виробництва й предмет праці буде використовуватися економічно, якісно, з збереженням та відновленням в рамках об'єктивних умов екологічних систем. Тобто, важливим складником державної політики у даному

випадку виступає юридичне закріплення норм, традицій і способів стимулювання збалансованого використання суб'єктами аграрного сектору природних ресурсів (зокрема землі). Державна політика організаційно-економічного забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору вбачається нами як складна система з сукупністю складників (рис. 1).

Серед головних умов формування та реалізації державної політики організаційно-економічного забезпечення аграрного сектору, які необхідно обов'язково врахувати, наступні: кон'юнктура світового ринку аграрної продукції та продовольства; рівень внутрідержавного споживання та ціни на готовий продукт; інфраструктурно-обслуговуюча складова та її функціональні можливості й стан; регіональні особливості аграрного виробництва та сільських формувань; інноваційно-інвестиційна складова розвитку виробництва на селі [6].

Головною складовою при формуванні механізму реалізації державної політики інноваційного розвитку аграрного сектору є конкурентна сталість, тобто можливість результатів виробництва утримувати високі ринкові позиції. Відомо, що досягнення стабільності інноваційного розвитку аграрного сектору не є можливим без системного усунення проблем, які перешкоджають розширеному відтворенню, стабілізації обсягів виробництва продукції,

Рис. 1. Організаційно-економічні детермінанти державної політики забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору в Україні

*Джерело: розроблено автором

упровадження принципів і технологій екологізації аграрного виробництва.

Головне завдання сучасної державної політики організаційно-економічного забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору полягає у формуванні сприятливих інституційних умов у контексті реалізації заходів сприяння розширеному відтворенню, стабілізації обсягу виробництва відповідно до потреб ринку. Механізм реалізації державної політики організаційно-економічного забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору як складна система повинен включити в себе також підсистему, яка б здійснювала моніторинг та аналіз інформації, що дозволить забезпечити прийняття конструктивних управлінських рішень. Інформаційна складова має вирішальне значення, адже сьогодні необхідна об'єктивна оцінка наявності й динаміки зміни кількісно-якісних характеристик факторів функціонування і розвитку виробництва продукції суб'єктами аграрного сектору; засад та результативних характеристик використання виробничого потенціалу; прогнозування і передбачення умов зовнішнього природного середовища та ринку.

Механізм реалізації державної політики організаційно-економічного забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору як системи, а також конкретних аграрних підприємств як суб'єктних виробничих формувань, забезпечить координацію господарських взаємодій у певному, сформованому державою і ринком інституційному середовищі, ефективно функціонування галузей та виробництв, задоволення потреб сільського соціуму, мінімізацію ризиків.

В механізмі реалізації державної політики організаційно-економічного забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору на засадах стабільності і стратегічності, інноваційна складова, а саме – формування ефективних інститутів сприяння інноваційності агробізнесних структур, набуває вирішального значення. Суть і концепція вирішення питання полягає в тому, що інноваційність – це головна вимога ринку, дотримання якої дає підстави сподіватися на перспективну конкурентоспроможність, а також на досягнення відповідних стандартів сталості й продовольчої безпеки. Саме тому, для створення дієвого механізму реалізації державної політики організаційно-економічного забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору, держава повинна реально оцінювати перспективні можливості суб'єктів аграрного виробництва з урахуванням їх інноваційної спроможності, а також потенціалу задоволення продовольчої безпеки.

Складові механізму реалізації державної політики організаційно-економічного забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору мають бути науково-обґрунтованими і у своїй сукупності функцій сприяти вирішенню різносторонніх проблем на мікро-, мезо- і макро-рівні. До таких цілей запропоновано віднести: досягнення фінансово-економічної стійкості, достойного рівня конкурентоспроможності галузей і виробництв, а також продукції аграрного виробництва; формування й ефективного використання передового, адаптованого до вітчизняних реалій науково-технічного потенціалу аграрного виробництва; підвищення соціальних стандартів життя населення; інституційне збалансування міжгалузевого обміну для забезпечення передумов інноваційного відтворення в аграрному секторі; формування ефективних, доступних для усіх виробників інститутів ринкової інфраструктури; підтримка доходів споживачів продовольства для формування високоефективного внутрішнього аграрного ринку; формування прозорого механізму цінового регулювання ринків продукції аграрного виробництва; створення дієвого фінансово-економічного механізму стимулювання розвитку аграрного сектору; розвиток мережі інститутів, зокрема кооперативних, які сприятимуть забезпеченню доступу дрібних товаровиробників до експортних каналів збуту продукції; підтримка заходів зі створення і впровадження на практиці вітчизняних наукових розробок; розбудова механізмів саморегулювання, самофінансування і самоокупності суб'єктів ринкового обміну; стимулювання розробки й впровадження технологій аграрного виробництва, які забезпечать оптимізацію витрат і високий рівень конкурентоспроможності; удосконалення системи зайнятості на селі за рахунок створення умов для розвитку малого аграрного підприємництва; впровадження у практику господарювання адаптивних систем удосконалення діяльності суб'єктів аграрного виробництва [2;7].

Виконання наведених завдань, як передумов створення функціонального, адаптованого до вітчизняних реалій механізму реалізації державної політики організаційно-економічного забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору, складає інституційну основу запровадження передового досвіду регулювання в галузі. Адже прогресивні моделі становлення найбільш конкурентоспроможних саморегульованих інституціональних формувань, передбачають обов'язковість виконання поставлених стратегічних завдань та стабільність результатів.

Концептуалізація та шляхи дотримання захо-

дів, необхідних для реалізації напрямів формування механізму реалізації державної політики організаційно-економічного забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору, спрямовані на досягнення стабільності, високого рівня продовольчої безпеки, ефективності й конкурентоспроможності аграрного сектору, а також створення організованого ринку.

Висновки. Ефективне функціонування вітчизняного аграрного сектору безпосередньо залежить від дієвої державної політики забезпечення його розвитку. Обґрунтований інтегрований механізм реалізації державної політики організаційно-економічного забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору, який функціонує за допомогою сукупності спеціальних механізмів, які охоплюють і регламентують усі процеси, що відбуваються в аграрному секторі та відповідні детермінанти. У свою чергу державна політика організаційно-економічного забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору є елементом складнішого порядку сформована на основі сучасних досягнень науково-технічного прогресу, культурних та духовних традицій тощо. Удосконалення державної політики організаційно-економічного забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору повинно орієнтуватись на: підвищення рівня його конкурентоспроможності; обмеження ринкової влади крупних корпоративних структур

(агрохолдингів); формування сільського розвитку на основі громад; активізації державної підтримки інноваційних ініціатив у малому й середньому аграрному бізнесі; дотримання національно-адаптованих інституцій, які враховують вітчизняні традиції.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Шпикуляк О.Г. Розвиток інститутів інноваційної діяльності в аграрній сфері: теоретичний аспект. Економіка АПК. 2012. № 5. С. 131-138.
2. Наумов О.Б. Стратегічні вектори державного регулювання агропромислового виробництва: інструменти та методи консолідації ресурсів розвитку. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2017. № 4. С. 93-100.
3. Саблук П. Т. Аграрний сектор України: інституційні засади подальших трансформацій. Вісник економічної науки України. 2011. № 2. С. 238-240.
4. Шпак Ю.В. Аграрний сектор національної економіки в умовах глобалізації ринків: теорія та практика державного управління: монографія / Ю.В. Шпак; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Донецьк: Юго-Восток, 2011. 514 с.
5. Макаренко П.М. Формування інституційної системи державної підтримки аграрного сектора України. Держава та регіони. 2009. № 2. С. 109-112.
6. Прилуцька І.А. Організаційні форми інноваційного підприємництва та стимулювання їх розвитку в Україні. Проблеми науки. 2012. № 1. С. 27-33.
7. Федуллова Л.І. Інноваційна система аграрної сфери України. Агроінком. 2012. № 1-3. С. 53-62.